

XALQARO NORDIK UNIVERSITETI

**«O‘ZBEKISTON — 2030” STRATEGIYASINI
AMALGA OSHIRISH YO‘NALISHLARI VA
ISTIQBOLLARI YOSHLAR NIGOHIDA»
MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYA**

Toshkent – 2024

IV SHUBA

- Turdimurodov Ш.Н.** Предпосылки и этапы развития современных финансовых технологий 322
- Khamidova A.Kh.** Xalqaro standartlarga muvofiq pul oqimlari to'g'risida hisobot tuzish..... 329
- Turdiyeva G.S., G'aybullayeva K.E.** Yashil iqtisodiyotning mamlakatimizda iqtisodiy rivojlanishidagi tutgan o'rni 332
- Ergasheva R.B.** Yashil iqtisodiyot haqida tushuncha, uning jamiyat hayotidagi o'rni va ahamiyati 334
- Berdimo'minova Z.Z.** O'zbekiston va qozog'iston mamlakatlarida iqlim o'zgarishing aholi turmush darajasiga ta'siri 336
- Abdulhamidov S.A.** Globallashuv jarayoni va uning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri 340
- Джавадова Т.И.** Успешные примеры международного экономического сотрудничества нового Узбекистана: опыт и перспективы..... 344
- Zarekeyev A.A.** O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishi: muammolar va imkoniyatlar..... 348
- Mirzayev U.N.** Turistik xizmatlar xususiyatining «4 ta S» bilan ifodalanishi hamda xizmat ko'rsatish paketi..... 351
- Турумов Б., Камилова Н.А.** Современный механизм обеспечения международной экономической безопасности 355
- Рахимов Б., Камилова Н.А.** Кадровая политика предприятия в вопросе повышения эффективности производства..... 361
- Sadriddinova S.S.** O'zbekistonda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda jahon mamlakatlari bilan hamkorlik munosabatlarini o'rnatishdagi o'rni 364
- Sultonov D.** O'zbekiston iqtisodiyoti modernizatsiyasi, barqaror iqtisodiyot va jahon mamlakatlari bilan xalqaro hamkorlik masalalari..... 369
- Normamatov O.N.** Turizm sohasida interaktiv xizmatlarni veb-sayt, mobil ilova va chatbotlar shaklida mijozlarga xizmat ko'rsatishni shakllantirish 372
- Nabiyev R.A.** Talabalarda ichki turizmدا onlayn gid xizmatlarini rivojlantirish bo'yicha malakalarini shakllantirish 377
- Xalilova M., Muxtorova U.K.** Aholi turmush darajasi va uning sifatini belgilovchi miqdorlar..... 382
- Raxmonova Z.R.** Umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqa darslarini o'tkazishda o'zbek xalq cholg'ularini o'rgatish uslubiyoti (boshlang'ich sinflar misolida) ...386

XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQ PUL OQIMLARI TO'G'RISIDA HISOBOT TUZISH

Khamidova Asilabonu Khusan qizi¹

¹*Nordic International University*

e-mail: asilabonuhamidova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada xo'jalik yurituvchi sub'ektlar tomonidan moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari asosida taqdim etiladigan pul oqimlari to'g'risida hisobot tuzish uchun nazariy mulohazalar ilgari surilgan. Asosan xo'jalik yurituvchi sub'ektning asosiy faoliyati mahsulotni sotish, ishlarni bajarish yoki xizmatlar ko'rsatishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: pul mablag'lari, pul mablag'larining ekvivalentlari, bevosita usul, operatsion faoliyat, investitsion faoliyat, moliyaviy faoliyat, moliyaviy hisobot, xaridorlardan tushum.

2021-yilning 1-yanvaridan boshlab buxgalteriya hisobini xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asosida tashkil etish va 2021-yilning so'ngiga kelib MHXS (moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlari) tayyorlash asosida moliyaviy hisobotlarni tayyorlash qonun bilan belgilandi. Bu to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, aktsiyadorlik jamiyatlari faoliyati samaradorligini tubdan o'zgartirish, ularning bo'lajak investorlar uchun ochiqligi va jozibadorligini ta'minlash, zamonaviy korporativ boshqaruvda aktsiyadorlarning rolini kuchaytirishdan iborat. Moliyaviy hisobot iste'molchilari korxonaga o'z-o'zidan qanday mablag' va ekvivalentlarni tejashini bilishlari kerak bo'ladi. Korxonalarining pul mablag'lariga bo'lgan ehtiyoji ularning faoliyatini amalga oshirishda, majburiyatlarini bajarishda, shu bilan birgalikda investorlarga ularning daromadlari bo'yicha to'lovlarni amalga oshirishda zarur deb hisoblanadi.

Pul oqimlari to'g'risidagi hisobot boshqa hisobot shakllari bilan birgalikda korxonaning sof aktivlaridagi o'zgarishlarni, uning moliyaviy tuzilishini (shu jumladan likvidlik va to'lov qobiliyatini) baholashi mumkin, shu bilan pull oqimlarining hajmi va davomiyligiga ta'sir qiladi. Korxonalar tomonidan taqdim etiladigan moliyaviy hisobotlarning tarkibi va hajmi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadi

Yirik xo'jalik yurituvchi subyektlarning yillik moliyaviy hisoboti tarkibiga

"Xalqaro pul oqimlari to'g'risidagi hisobot" shakli ham kiritilgan. Hisobotning barcha shakllari hisoblash printsipli asosida tayyorlanadi, ammo "pul oqimlari to'g'risidagi hisobot". Undan pul oqimlari to'g'risidagi hisobot foydalanuvchilarga xo'jalik yurituvchi sub'ektning moliyaviy holatidagi o'zgarishlarni baholash imkonini beradi, ularga hisobot davrida qancha pul tushgani va qancha pul chiqqani haqida ma'lumot beradi. Boshqa moliyaviy hisobotlar bilan bir qatorda, pul oqimlari to'g'risidagi hisobot ma'lumotlari foydalidir, chunki u moliyaviy hisobotdan foydalanuvchilar uchun xo'jalik yurituvchi sub'ektning har mablag'lari va ularning ekvivalentlarini jalb qilish qobiliyatini baholash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasida pul oqimlari to'g'risidagi hisobot

xuddi shu nomdagi 9-sonli buxgalteriya hisobining milliy standartiga muvofiq tuziladi va korxonaning operatsion, investitsion, moliyaviy faoliyati va soliqqa tortish qismlarini qamrab oladi. Uch toifaning har birining pul fondlariga birgalikdagi ta'siri hisobot davrida pul fondlarining sof o'zgarishini belgilaydi. Pul oqimi prognoz to'g'rilaydi. Investitsiya faoliyati-pul ekvivalentlariga kiritilmagan uzoq muddatli aktivlarni va boshqa investitsiya ob'ektlarini sotib olish va sotish. Moliyaviy faoliyat-bu o'z mablag'lari va qarz mablag'lari miqdori va tarkibida o'zgarishlar yuz beradigan xo'jalik yurituvchi sub'ektning faoliyati.

Operatsion faoliyatdan pul oqimi xo'jalik yurituvchi sub'ektning asosiy faoliyatidan kelib chiqadi. Odatda, xo'jalik yurituvchi sub'ektning asosiy faoliyati mahsulotni sotish, ishlarni bajarish yoki xizmatlar ko'rsatishga qaratilgan.

Operatsion faoliyatdan asosiy pul oqimiga quyidagilar kiradi:

- Tovarlarini sotish va xizmat ko'rsatishdan olingan pul;
- Badallar, brokerlik to'lovlari va boshqa yo'llar bilan naqd pul tushumlari;
- Yetkazib beruvchilarga tovarlar va xizmatlar uchun naqd to'lovlar;
- Xodimlarga va xodimlar nomidan to'lovlar;
- Sug'urta polislari bo'yicha mukofotlar, talablar, yillik va boshqa to'lovlar bo'yicha sug'urta kompaniyasining pul tushunchasi va to'lovlari;
- Soliqlar yoki almashtirish to'lovlari bo'yicha pul to'lovlari, agar ular investitsiya va moliyaviy faoliyatga taalluqli bo'lmasa;
- Savdo yoki dilerlik maqsadlarida amalga oshirilgan operatsiyalar bo'yicha pul tushunchalari va to'lovlari; Korxonada vositachilik yoki savdo maqsadida qimmatli qog'ozlar yoki kreditlar olgan bo'lishi mumkin, bunday hollarda ular qayta sotish uchun sotib olingan tovar

- Moddiy zaxiralarga o'xshaydi.

Xolding sub'ekti investitsiya faoliyatidan keladigan pul oqimi to'g'risidagi ma'lumotlarni alohida eslatib o'tadi.

Investitsion faoliyatdan kelib chiqadigan pul oqimi to'g'risidagi ma'lumotlar kelajakda daromad va pul oqimi miqdorini belgilaydigan resurslarga qilingan xarajatlar darajasini ko'rsatadi.

Investitsion faoliyatdan olingan asosiy pul oqimlariga quyidagilar kiradi.

-Asosiy vositalarni, nomoddiy va boshqa uzoq muddatli aktivlarni sotib olishga pul to'lovlari. Ushbu to'lovlarga konstruktor ishiga ajratilgan investitsiya qilingan xarajatlar, shuningdek xo'jalik sudi bilan amalga oshirilgan qurilish bilan bog'liq to'lovlar kiradi.

-Asosiy vositalarni, nomoddiy va boshqa uzoq muddatli aktivlarni sotib olishga pul to'lovlari. Ushbu to'lovlarga tajriba ishlariga ajratilgan investitsiya xarajatlari, shuningdek, xo'jalik sudi tomonidan amalga oshirilgan qurilish bilan bog'liq to'lovlar kiradi;

-Asosiy vositalarni, nomoddiy va boshqa uzoq muddatli aktivlarni sotishdan olingan pul daromadlari;

- Boshqa sub'ektlarning aksiyalarini yoki qarz majburiyatlarini sotib olish bo'yicha to'lovlar va qo'shma korxonalarda ishtirok etish huquqi, pul ekvivalentlari hisoblangan yoki dilerlik maqsadlarida yoki savdo maqsadlarida saqlanadigan to'lov hujjatlari (masalan, veksellar) bo'yicha to'lovlar

- Boshqa sub'ektlarning aktsiyalarini va qarz majburiyatlarini sotishdan tushgan naqd pul tushumlari va qo'shma korxonalarda ishtirok etish huquqi, pul ekvivalenti hisoblangan yoki dilerlik yoki savdo maqsadlarida saqlanadigan veksel kabi to'lov hujjatlari bo'yicha tushumlar bunga kirmaydi.

- Boshqa tomonlarga kreditlar

- Boshqa tomonlarga berilgan kreditlarni qaytarishdan olingan pulni tushunish (moliya institutlariga berilgan kreditlardan tashqari) tadbirkorlik sub'ekting moliyaviy faoliyatidan pul oqimlari to'g'risidagi ma'lumotlarning alohida ko'rsatkichini beradi. Ushbu ma'lumotlar moliyaviy faoliyatdan kelajakdagi pul oqimlarini bashorat qilish uchun zarur bo'ladi.

Menimcha, "Pul oqimlari to'g'risidagi hisobot" ning maqsadi xo'jalik yurituvchi subyektning ma'lum bir vaqt oralig'ida faoliyat turlari bo'yicha pul mablag'lari va ekvivalentlarining kelib tushishi va chiqib ketishi hamda davr boshi va oxiridagi qoldig'i haqidagi ma'lumotlarni ichki va tashqi foydalanuvchilar uchun aks ettirishdan iborat. MHXS (moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlari) larida buxgalteriya hisobotlaridagi ma'lumotlar ochiqlanishi kerakligi ko'rsatilgan, moliyaviy hisobotdagi ko'rsatkichlar, summalarning ochiqlanishidagi ahamiyatli nuqtani qaysi ko'rsatkichlargavbog'liq holda aks ettirishni aniqlashtirish lozim. Shuningdek, Xalqaro pul oqimlari to'g'risidagi hisobot qiyoslanuvchanligi va taqqoslanuvchanligini hisobga olgan holsa taqqoslash mumkin.

Xulosa qilib shuni aytishim mumkinki, xalqaro standartlarga muvofiq pul oqimlari to'g'risidagi hisobotni bevosita usulidan foydalangan holda tuzish va uni taqdim etish natijasida kompaniyalarning moliyaviy hisobotlarini xalqaro standartlar asosida shakllantirish imkoniyati yanada oshadi hamda amaliyotda ushbu shaklni tuzishda yuzaga kelayotgan har xil muammollarni bartaraf etishga va investorlar uchun pul oqimlari holatini ushbu shakldan aniqlashda katta qulayliklarga olib kelishga xizmat qiladi deb o'ylayman.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarda Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son qarori Manba: <https://www.lex.uz>.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyevning 24.02.2020 yildagi "Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-411-son qarori. (<https://lex.uz/ru/docs/474> Buxgalteriya hisobining xalqaro startarti "Moliyaviy hisobotlarni taqdim etish" nomli 1-son hisoboti manba:

https://www.mf.uz/ru/?option=com_content&view=article&id=279

3. Kazimjonov.A. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda qarz majburiyatlari bo'yicha xarajatlar hisobini takomillashtirish. - T.: "Akademiya nashriyot markazi".2022 y.

4. Ergasheva Sh.T. Mejdunarodnie stardarti finansovi otchetnosti. Uchebnik. - T.: TGEU, 2021 g. -305 ko'cha.

6. Ergasheva Sh.T., Ibragimov A. K., Rizaev N.K., Ibragimova.I.R. Xalqaro moliyaviy hisobot standarti.